

a, dient
naar zijn
en der-
ondslag,
niet een
ant wat
nigerech-
cht met
Christe
regel
dikwerf
doplich-
g ongod-

g uitge-

de ver-
Woords,
e vraag-
den toe:
1", waar-
tig jaren
e stilge-
eer veld
eenschap
niet al-
en, maar
van boe-
e in het
enigings-
gaan niet

et eerste
meerdere
loop der
nu komt
oor haar
e en van
n, die den
de leven
met Gods
tegenover
eeniging

antwoord

iale noo-
gerekend
zj raakt
en arbeid
chappelijk

en duide-
Generale
reef hier-
ade-over-
l van dit
er uit te
le slechts
t jammer
gebrachte
rd.
de vraag

id-Holland
et verzoek
n, hoe te
d zijn van
dsdag van
s uit het-
de Gene-
u worden

Kerk lid
t N. V. V.
zels zoo-
uur over
cht, totdat
verkeerde
schap zelf
ndamenten
ig gebouwd

prof. Gros-
t van bij-
inzicht in
het sociale

Kerk is om
verklonden
vullen om-
r het maat-
plicht ver-
dragen. Maar
Schrift niet
la de eëni-
onderdeelen
weging heeft
deze slechts
ijk tot meer
leiden. Nu
de negatieve
vel naar het
sistief. Maar
het ook nog
erkt systeem
het terrein
dat de Kerk
en heeft te

binden op de gewetens der menschen, opdat de-
genen, die geroepen zijn leiding te geven op het
terrein van het natuurlijke leven daarvan zouden
uitgaan."

De Kerk heeft echter voorzichtig te zijn.
Een Generale Synode niet minder, en zij mag:

"geen uitspraken van algemeenen aard doen, dan
die welke rechtstreeks door het Woord Gods wor-
den geboden, of er mee kunnen worden bewezen.
Alleen immers in dit geval zal een uitspraak der
Synode werklank vinden in het geweten, zoodat
het gezag en de beteekenis er van wordt gezien
en geloofd."

Ook spreekt het rapport over de tucht-quaestie.
Het wenscht zich te houden:

"aan den algemeenen regel, dat nooit een gansche
groep van personen tot voorwerp van tucht wordt
verklaard. De tucht heeft krachters haar karakter
te willen behouden bij de gemeente door vermaning
en bestraffing, te gaan over bepaalde individuen,
die bepaalde zonden hebben bedreven. Op dit stand-
punt hebben zich vroeger meer dan eens onze
kerkelijke vergaderingen geplaatst, wanneer het
ging om den Bond van Christen Socialisten. Men
is niet censurabel om het enkele feit van too-
treding tot dien bond; men wordt het wanneer
men overtreedt de geboden Gods."

Natuurlijk wil dat alles niet zeggen, dat dan
een Kerkeraad het maar stil zou hebben aan te
zien, als iemand lid wordt van een organisatie,
aangesloten bij het N. V. V. Straks komt deze
quaestie uit den aard der zaak nog in onderdeelen
aan de orde, reeds thans dient in verband met
het betoogde gezegd, dat het, indien een lid der
gemeente zich in verbinding stelt met een kring,
waardoor hij persoonlijk licht tot zondige daden
of woorden komen kan, de roeping van den Kerke-
raad is, die personen te vermanen zich te wachten
voor zulk een toetreding."

Overgaande tot de beantwoording van de vraag
van de Part. Synode van Z. Holland (N. G.), merkt
het rapport op, dat het voorstel, gelijk het er staat,
vrij eenvoudig is. Hier wordt immers gesproken
van een organisatie, die staat op den grondslag
van den klassenstrijd, en:

"Het spreekt wel vanzelf, dat geen belijder van
den Christus, Die in de liefde tot God en liefde
tot den naaste ons de hoofdsom der wet leerde
zien, behoort in een vereeniging, die haar leden
zou verplichten of althans oproepen tot haat."

Maar de zaak staat doorgaans anders.

Het gaat meestal om de z.g.n. neutrale organi-
saties, die practisch veelal daden doen, ingegeven
door den klassenstrijd. En dan wordt het geval
moeilijker. Dan is een algemeene regel niet te
geven. Immers:

"Het schijnt voor te komen, dat op een be-
paalde plaats geen Christelijke vakvereeniging voor
een bepaald vak bestaat, omdat daar ter plaatse
onder de belijders van den naam des Heeren slechts
zeer enkelen zijn, die het bedoelde vak beoefenen.
Is het dan daar ter plaatse b.v. ten gevolge van
een collectief contract eisch, dat men georganiseerd
is om arbeid te vinden, terwijl de z.g. gewetens-
clausule ontbreekt, dan rest aan de Christelijke
arbeiders niets anders dan zich te voegen bij een
R. K. of neutrale organisatie."

Om al deze redenen dient ten aanzien van de
vakbeweging

"het algemeen bij de tuchtloefening gevolgde
beginsel bewaard te blijven, en (mag) nooit
iemand onder censuur worden geplaatst alleen om
het feit, dat hij verkeerd is georganiseerd, tenzij
dan, dat als boven gezegd het gaat om een or-
ganisatie, die zich uitdrukkelijk stelt op een door
Gods Woord verboden grondslag. In dat geval zou,
indien naar de vermaning niet wordt gehoord, tot
censuur moeten worden voortgevat."

Ten slotte erkent het rapport, dat er kerkeraden
zijn, die nog niet voldoende begripen, dat de Kerk
ook op het gebied van het maatschappelijk leven
een taak heeft, en acht het het zeer noodzakelijk,
dat de Kerken de oogen open houden voor de
verschijnselen op maatschappelijk gebied.

De conclusies van dit gewichtige rapport zijn
door de Synode unaniem aangenomen, en luiden
aldus:

1o. dat het niet tot de taak der Kerk behoort
een uitgewerkt systeem te geven, dat het maat-
schappelijk leven zou moeten volgen, doch dat de
Kerk hier slechts de zedelijke beginselen heeft te
prediken, die duidelijk door het Woord Gods worden
geleerd;

2o. dat voor een lid der Gereformeerde Kerk geen
plaats is in een organisatie, die zich stelt op den
grondslag van den klassenstrijd;

3o. dat de Kerkeraden de roeping hebben om
inzonderheid bij huisbezoek en catechisatie de leden
der Kerk te vermanen, zich te voegen bij organi-
saties, die staan op Christelijken grondslag, tenzij
dan dat er bijzondere redenen zijn, waardoor zulk
een aansluiting onmogelijk of niet wenschelijk zou
zijn."

Op dit rapport en deze conclusies hoop ik nader
terug te komen.

K. D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De opvoedkundige Beteekenis van de N. C. S. V. voor den
Gereformeerden Student.

II.

Het vorige artikel eindigde met de opmerking dat
in de N. C. S. V. de vragen op ons afkomen en
ons dwingen tot onderzoek van wat we persoonlijk
gelooven en dat hierin een correctief schuilt voor
louter verstandelijk weten.

Ja, een heel typisch bewijs voor de waarheid
van mijn stelling is wel dit, dat nu juist in den
laatsten tijd de classes vermaand worden bij de
kerkelijke examens toch vooral te vragen naar de
persoonlijke overtuiging en niet alleen naar de
kennis der kandidaten. Dat is het nu juist. De
N. C. S. V. heeft ons als studenten ook steeds
de vraag gesteld van onze persoonlijke overtui-
ging, heeft hard gearheid om ons daartoe te brengen
en heeft alzoo de Gereformeerde kerken onschat-
bare diensten bewezen.

Ik erken dadelijk dat dit niet van gevaar ontbloeit
is, ofschoon ik het op zichzelf nu niet als een
zoo groote schade beschouw, wanneer iemand die
zonder persoonlijke overtuiging nog aan de Gere-
formeerde kerk hangt, nu aan zichzelf ontkent wordt
dat hij niet Gereformeerd is, zelfs nooit geweest
is. Dit kan voor onze kerken alleen zuiverend wer-
ken, hoezeer het natuurlijk ook te betreuren is,
dat hier geen omkeering plaats vond tot de Gere-
formeerde beginselen.

Maar wanneer de Commissie der Synode in haar
rapport zegt, dat er voorbeelden zijn van studenten
van geloovigen huize (is hier van Gereformeerden
huize bedoeld?) die door den invloed van het N.
C. S. V. milieu jarenlang in twijfel geraakten of
ook het geloof verloren (is hier het geloof aan de
Gereformeerde belijdenis bedoeld?) dan moet ik
daartegenover stellen de vraag stellen: Is aan de
Commissie dan ook bekend hoeveel studenten en
nu niet algemeen, maar uitdrukkelijk van Gere-
formeerden huize in hun jaren van twijfel en onge-
loof juist door de N. C. S. V. niet alleen voor
Christus, maar ook voor de Gereformeerde Kerk
behouden zijn, ja, dat er zelfs studenten uit onge-
loovige kringen via de N. C. S. V. voor de Gerefor-
meerde Kerk gewonnen zijn? Het zal uiterst moei-
lijk zijn in dat opzicht een statistiek van verlies
en winst aan te leggen, maar mij zijn uit mijn
practijk geen gevallen bekend als de Commissie
bedoelt en wel tegenovergestelde. In elk geval mag
het gevaar niet eenzijdig geaccentueerd, maar moet
de winst ook genoemd, waar anders een totaal
verkeerde conclusie zou getrokken worden.

Resumeerend kom ik dus tot de slotsom, dat
in de N. C. S. V. voor den Gereformeerden student
een milieu geschapen is, tot persoonlijke kennis-
making met allerlei stroomingen in het Christendom;
dat hij hier vindt een vraagstelling, die hem
dringt tot betero beginselstudie;
dat de N. C. S. V. een sterke prikkel is om
tot persoonlijke overtuiging te komen;

en dat de balans van verlies en winst niet theo-
retisch noch statistisch is vast te stellen.

Maar er is meer. Niet alleen formeel heeft de
N. C. S. V. ten goede gewerkt, ook materieel. En
dan moet ik er ten eerste op wijzen, hoe mede door
haar arbeid aan al onze Universiteiten een ge-
heel ander milieu is geschapen, zoodat de gevaren
zedelijk en geestelijk, ook voor onze Gereformeerde
studenten sterk verminderd zijn. Voor vele Gere-
formeerde ouders en daaronder evengoed predi-
kanten, schijnen de gevaren daar, door omgang
en studie te weinig geteld te worden. Anders is
het tenminste onbegrijpelijk, hoe b.v. Gerefor-
meerde tegenstanders der N. C. S. V. om allerlei
nietige redenen de V. U. voorbijgaan en hun kin-
deren aan de Openbare Universiteiten laten stu-
deeren. Vrijwel onopgemerkt zijn dan ook tal van
Gereformeerde studenten daar van 't geloof afge-
weken of hebben moraal een sterken duw gekre-
gen of hebben den ernst van 't geloof verloren,
en komen pas weer bij, als ze als gezeten burgers
weer wemmen aan het Gereformeerde milieu. Be-
schamend en verlossend was voor hen de directe
of indirecte invloed der N. C. S. V. Dat het nu ge-
makkelijker is daar te verkeerden voor Gereformeerde
studenten, dat het nu niet zoo bovenmensche-
lijk zwaar is om het geloof te bewaren, omdat men
niet meer eenling is, maar een groote groep om
zich weet, is mede te danken aan de N. C. S. V.

Ja, ook rechtstreeks heeft de N. C. S. V. op hen
bewarend gewerkt. Het is toch minstens onvoor-
zichtigt dit bewarend element te versmaden, zon-
der er iets anders voor in de plaats te stellen.

Voor de vragen en moeiten van den Gereformeer-
den student heeft de Kerk bijna geen oog gehad.
De N. C. S. V. wel. Laten we haar dit niet ver-
wijten, maar dankbaar de les aannemen.

De krachtige Christelijke geest, die van de voor-
mannen der N. C. S. V. uitging, heeft niet nage-
laten indruk te maken op bijna allen die met hen
in aanraking kwamen. Niet van de kerken, maar
van de N. C. S. V. ging de luide roepstem ook
tot de Gereformeerde studenten tot meerdere heili-
ging des levens, meer ernst, meer vroomheid. Ik
bedoel niet, dat in 't algemeen van de Kerken deze
eisch ook niet uitging, maar ze drong niet met

bijzondere scherpste in de studentenkringen. Zij,
die wellicht de meeste geestelijke verzorging noodig
hadden, om het vele dat van hen geëischt zou
worden, ontvingen dikwijls het minste. 't Was geen
wonder, dat er bij sommigen toen die bijzondere
liefde tot de N. C. S. V. ontwaakte: zij hadden
er zooveel ontvangen, dat hun heele leven een
stempel gaf!

Maar één ding moet ik nog speciaal noemen.

Het beginsel, dat Zending en Evangelisatie van
de Kerk moet uitgaan, heeft in de practijk uitste-
kend gewerkt, maar één ding dreigt toch schade
te lijden, n.l. de persoonlijke zendingsdrang. Het
was geen wonder, dat Dr van Andel op de pre-
dikanten-conferentie wegen aangaf, waardoor de
zendingsarbeid dichter bij de plaatselijke kerk kwam
te staan, uit vrees dat de zending te veel Depulaten-
zaak werd.

Ook in de Evangelisatie-arbeid dreigt de per-
soonlijke ambitie soms onder te gaan in een stroom
van commissies. Te weinig komt op ieder lid de
eisch aan zelf verkondiger te zijn, zelf allerlei we-
gen te zoeken, waarop hij zich in dienst kan stel-
len ter uitbreiding van Gods Koninkrijk. Daarom
was de N. C. S. V. als een bad in heilige geest-
drift, een onderdompeling in vurigen zendingsijver.

En naast die zendingsdrang, die we er leerden
kennen, bood de N. C. S. V. ons meteen een zen-
dingsterrein. Wat is er door velen onzer ge-
worsteld, om, zoowel in openlijk debat als in per-
soonlijke gesprekken, onze Gereformeerde beginse-
len te verdedigen! Wat waren het heerlijke oogen-
blikken als b.v. professor Bavink één zijner ma-
gistrale redevoeringen hield, waardoor hij aller ge-
dachten bezig hield met de diepte en wijde onzer
overtuiging!

De Commissie meende, dat ieder Gereformeerd
student door persoonlijk optreden evengoed als een
zuurdeesem in zijn omgeving kon werken.

Dat is toch in strijd met de werkelijkheid!

Vooral voor studenten aan de V. U. en in Kam-
pen ontbreekt de gelegenheid dan vrijwel totaal.

Wat het materiele aangaat, dat de N. C. S. V.
biedt, moet ik dus resumeerend constateeren, dat
zij, ook ten nutte van de Geref. studenten, aan
de Openbare Universiteiten een Christelijk milieu
schiep, waardoor zij direct en indirect ook voor
hen bewarend werkte;

dat zij een geestelijke verzorging bood, waarin de
Kerken te kort schoten;

dat zij de zendingsdrang verlevendigde en boven-
dien een breed zendingsterrein voor hen vormde,
waardoor ook de Gereformeerde beginselen ver-
kondigd zijn in kringen, waar zij anders totaal
niet zouden zijn doorgedrongen.

Wie al het voorafgaande ernstig overweegt, moet
gevoelen, dat met de ééne leuze: „Er dreigt gevaar”,
de zaak niet is opgelost.

Er dreigt gevaar! Zeer zeker! Maar evengoed,
zoo niet veel meer voor onze jongens en meisjes
op kantoren, fabrieken en winkel.

Er dreigt gevaar! Zeker! Maar evengoed voor onze
jonge menschen in de inter-confessionele vakver-
eenigingen.

Er dreigt gevaar! Heerlijk, dat de oogen er voor
open zijn en hoe langer hoe meer open gaan!
Maar hiermee zijn we niet klaar. Nu begint het pas!

Er dreigt gevaar! Ik misken het in 't geheel niet,
en ben diep doordrongen van het gevaarlijke van
sommige N. C. S. V.-kringen voor verschillende
studenten, en zou er nog graag eens uitvoerig over
uitweiden waar en hoe ik die gevaren gezien heb.
Maar omdat ik gevoelde, dat het goede miskend
werd, daarom moest ik schrijven. En opdat de
oogen er meer voor zouden opengaan, wat wij in
werkelijkheid wegwerpen, als de N. C. S. V. ver-
boden wordt. En opdat naast de negatie nu ook
meer het positieve kome en de Kerken dubbel ver-
goeden de schade, die noodwendig van het genomen
besluit het gevolg moet zijn.

Ter Aar.

Th. KUIPERS.

De noodtoestand van den Evangelisatie-arbeid in Duitschland.

In dank ontvangen voor de Evangelisatie in
Breslau 100 Mark.

B. WIELENGA.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

XIX.

Opvoedkundige plicht.

Productie is de eerste en zwaarste opvoed-
kundige plicht tegenover ons volk.

Met onze eigen (christelijke) kunst moeten
we de ingeschapen behoefte van de volksziel aan
schoonheid opwekken en bevredigen, — anders
dragen wijzelf de schuld, dat het nu opkiemend
geslacht uit de „gestolen wateren” zich een ziekte
drinkt.

Maar een tweede opvoedkundige noodzakelij-
heid op het gebied der kunst is de kritiek, en
hier vooral is het noodig een eerlijk en hartig
woordje te spreken.

Dat bij ons op het gebied der kunst narigheid
troef is, en ons volk, vierkant tegen de aestheti-
sche bedoelingen van het christendom in, over

het algemeen voor letterkundige schoonheid geen achtting heeft, is voor een groot deel de schuld der „leiders“, die de roeping hebben het literaire volksvoedsel te keuren.

Wat de publieke keurmeester het boek beoordeelt naar den norm: boeiend, pakkend, degelijk, stichtelijk, — zal niemand hem als een overtoolligheid aanrekenen. Wij stellen zelfs beslist den eisch, dat de inhoud der letterkundige werken, waarmee men de volksmaag zoekt te streelen, bekeken zal worden bij het licht der christelijke moraal. De moraal is iets anders als de kunst, — we hebben in ons vorig artikel gepleit voor de souvereiniteit der kunst in eigen kring, — maar de kunst moet harmonieëren met de moraal, anders zondigt ze tegen God en de menschen. Onze kritici moeten het volk waarschuwen tegen kunstenaars, die in hun werk toonen, dat ze (om met Kloos te spreken) „lak hebben aan fatsoen“. In dit opzicht staan wij, bijbelsche christenen, resoluut en sterk. Ook in de „wereld“ begint men tegenwoordig angstig duidelijk in te zien de volksverwoestende werking van een groot deel der moderne letterkunde. Wij noemden als voorbeeld van gezond paedagogisch inzicht het eminente vlugschrift van Ida Heyermans: „Onze jongeren en de moderne literatuur“. Hier klinkt een profetische stem, machtig om slapers huiverig te doen ontwaken. Maar lees nu eens met aandacht het slot van dit boekje, waar de schrijver positief voor den dag komt met opvoedkundige raadgeving, waar ze aangeeft den maastaf, waaraan de voor onze jeugd gepaste literatuur moet voldoen, en het middel aanwijst om het gevaar voor literaire besmetting te keuren.

Dan voelt men wel duidelijk hoe zwak zelfs de heldhaftigste en edelste opvoeders staan, die den grondslag missen van de absolute moraal, en vreemd zijn van de herscheppende kracht van het Evangelie. Ida Heyermans weet geen dieper keuringsmotief, dan dat van „opbouw der levensvreugd en karaktervorming“ of „middel tot waarachtige ontwikkeling“. En het „allerbeste tegenwicht voor den last, die er met onze moderne letterkunde aan de jongeren indragers gegeven wordt“, rekent zij: de goede opvoeding, zonder eenig uitsluitel te geven op de vraag wat de „moderne mensch“ onder een normale opvoeding moet verstaan. En wat schiet de kritiek-leider op, wanneer hij de literatuur moet beoordeelen naar deze omschrijving: „Literatuur behoort te wezen drang tot uitzeggen en uitzingen van het hoogste wat er leeft in de menschenziel, een innig verlangen naar volmaaktheid, een getuigen van en een wekken tot schoonheid.“

Niet veel sterker staat L. Simons in de zwaar gestyleerde monografie, die hij schreef voor de Wereldbibliotheek: „Over boeken, schrijvers, lezers“. Hij klaagt over de „scherpe verwijten“, waarvan hij is blootgesteld, van de zijde der velen, „die een andere opvatting hebben van wat goed is“, dan hij, en oereert dan zelf over het probleem: „goede lectuur“ aldus: „Onze tijd biedt zeer zeker voor velen heel wat moeite om het roer recht te houden; het gist en woelt zoo aan alle kanten en de rusteloze zee van onderzoek en toetsing vreet de hardste rotsen van onze veilige zekerheid weg. Te weten wat goed is, te weten wat recht is; tusschen de eischen van abstractie, niets-ontziende gevoelens en gedachten en die eener nuchtere werkelijkheid, vol van het „onmogelijke“, het noodige evenwicht te bewaren, vordert ontzaglijk veel van ons equilibrium (evenwicht).“

En ziehier dan het keuringsprincipe van den grooten leider der Wereldbibliotheek: „Het boek moet geboren zijn uit Echtheid en Eerbied.“ Zulk een boek leert ons zelf „te schiften tusschen het betrekkelijke en het eeuwige“; het leert ons „de diepten kennen van het leven en geeft ons aldus grondslagen voor ons bestaan, hoe revolutioneërend het ook zijn moge. In Echtheid en Eerbied-geboren kunst kan niet schaden, tenzij hen, die beiden nog niet leerden verstaan en die aldus open zijn voor elken invloed. Wie zeker was in echtheid en eerbied te schep- pen, behoeft niet de verantwoordelijkheid voor zijn werk te schromen; zoomin als dit behoort te doen wie ze in de wereld verspreidt.“

Dat zijn dan de twee engelen, die ons moeten bewaren op al onze literaire wegen: Echtheid en Eerbied! Ze kunnen ons even goed brengen bij Barbusse als bij Bosboom-Toussaint, bij Zola als bij Dickens.

Ja, dit is het fatale van onzen tijd, dat de draad der moraal aan de tastende hand is ontgleden. Vroeger vond men, ook waar de religie niet gold, een erkenning van de oer-oude zedelijke traditie van het christendom. Maar nu heeft het leven, — de kunst voorop, — zich zoodanig geëmancipeerd van de wet, dat men, ook bij de eerlijkste goedwilligheid, de kritische norm mist om het ergerlijke te keuren.

Maar goed, — wij hebben dan die norm en onze christelijke recensenten kunnen zeker niet worden beschuldigd van ontrouw, waar het geldt de moderne letterkunde naar het christelijk beginsel te keuren. Sommigen gaan in hun jver zóóver, dat ze de grens verstand overschrijden, en zoo ongeveer alle nieuwe (men zegt bitter:

nieuwerwetsche) letterkunde naar den duivel wenschen. Ze woeden tegen de nieuwe kunst ten slotte niet meer omdat ze gevaarlijk, maar alleen omdat ze nieuw is. Kloos met zijn sonnetten, Quérido met zijn episch proza, ... de heele bende zou men liefst verbanen naar een soort Wieringen, om ze voor de maatschappij onschadelijk te maken.

Laat ons respect hebben voor deze jverars, althans voor hun soliede bedoeling. Beter door te felle verdoening het volk berooven van kunst, die bijna nergens bacteriën-vrij is, dan door slappe kritiek oorzaak zijn, dat het moreele weerstandsvermogen van het volk verzwakt.

De zedelijke keur op de kunst is de primair noodzakelijke voor ons, die de religie de meeste achten van alle geestelijke goederen. In dit stuk transigeeren wij niet. De meest sublieme schoonheid maakt een letterkundig werk voor ons niet aannemelijk, als het ons zedelijk gevoel, ons christelijk geloof, beledigt. Wij eischen hierin de allerstrengste instructie. Wij bladeren niet het boek door om te zien, of ook ergens in een dialoog de naam Gods wordt misbruikt, — wij veroordeelen niet alleen de z.g. gewaagde passages (gelijk in het beruchte boek van Busken-Huet), maar wij keuren het boek ook naar den geest, wij vragen naar de ziel in het literaire lichaam, en deze kritiek is niet iedermans werk, ze is alleen veilig bij hen, die de geestesgesteldheid dezer eeuw in hare diepere strooming en fijne nuances hebben onderkend. Het eischt subtiel, geoefende, onderscheiding om het zedelijk karakter te bepalen van een vers van Hélène Swarth, een roman van Ida Boudier-Bakker, of van Herman Robbers. Dat ons volk zelf op dit punt over het algemeen niet voldoende wegwijst, wordt bewezen door het feit, dat men in de soliedste christelijke gezinnen romans aantreft, wier strekking vloekt met het Gods-ideaal. Met het onschuldige gezicht van de wereld zitten de vromen te smullen in een „draak“ van Marie Corelli, waar de waarheden der Schrift onderscheiden worden gekoerd, of in een verhalencomplex van Ernst Zahn, waar het haantje van het brutaalste menschelijk subjectivisme koning kraait.

Er is op dit gebied nog veel te doen om het volk oordeelkundig rijp en teeder te maken, en deze paedagogische taak berust voor een belangrijk deel bij den journalist-recensent.

Maar als nu, door het primair stellen van de zedelijke kritiek, alle misverstand is uitgesloten aangaande onze verhouding tot de moderne letterkunde (ik krijg nog weleens brieven van bezorgde broeders, waarin ik n.b. van eenzijdige sympathie voor de moderne kunst wordt beschuldigd), dan kan ik nu ook het volle accent leggen op het andere deel van de taak der kritiek, n.l. de letterkundige keur in den eigenlijken zin des woords. Er is onder ons gezondigd, doordat wij z.g. mooie en boeiende boeken lieten passeeren, die voor onze christelijke levensbeschouwing gevaarlijke elementen inhielden. Maar niet minder hebben wij ge- faald, en falen wij nog dagelijks, doordat wij verzuimen aan de literatuur, die de christen-schrijvers aan onze menschen opdisschen, den zuiver letterkundigen toets aan te leggen. Verschillende volks-voorlichters schijnen de kunstwaarde van een boek een zeer onbelangrijk ding te achten, waarschijnlijk, omdat ze zelf nooit ernstig in de vlam der schoonheid hebben gestaan. Dat ons christen-volk voor een groot deel aesthetisch ongevoelig is, en de jammerlijkste prullen argeloos voor zuivere koek opslukt, is mee de schuld van de critici, die hebben nagelaten het volk eerlijk voor te gaan in waardeering van de goddelijke gave der kunst, en in strenge veroordeeling van al wat, ook in de stichtelijkste en hartelijkste bedoelde literatuur, met het kunstbeginsel in strijd is.

B. W.

PERS-SCHOUW.

Het optreden van Ds. Wisse.

Op 't oogenblik staan de kerkelijke bladen weer vol over Ds. Wisse. Natuurlijk kan een Persschouwer niet doen of hij dit niet merkt. Nu spreek ik den naam Wisse tegenwoordig hier met zekeren schroom uit. Ik ben bang slapende honden wakker te maken. Het ging de laatste weken vrij aardig met ingezonden stukken over zoo goed als uitsluitend contra Ds. Wisse. Men zag, dat het de redactie ernst is, waar zij verklaarde hiervoor geen ruimte te kunnen afstaan. Dat besluit — ik mag wel deze vriendelijke waarschuwing doen hooren — blijft ook thans van kracht. Ik wil niet terugkomen op het geval-Wisse, maar op den laster, die thans, naar de bladen melden, Ds. Wisse over onze kerken verspreidt. Ik haal hier aan het waarstige stuk van prof. Bouwman in „De Bazuin“:

Ds. G. Wisse gaat het land rond om op onwaardige wijze allerlei onware voorstellingen te richten aan het adres van de Gereformeerde Kerken. In Groningen heeft hij op zulk een wijze gesproken, dat, naar sommige leden der Kerk ons mededeelden, velen ontroerd waren over zooveel onware voorstellingen.

Volgens het verslag in de „N. Prov. Gron. Courant“ heeft hij daar uitgesproken, dat de Gereformeerde Kerken leeren dat de kinderen reeds in den wieg wedergeboren zijn. De redeneering is

in de Gereformeerde Kerken: Gij zijt een gedoopte en dus een wedergeborene. De prediking in de Gereformeerde Kerken is, zoo zeide hij, een mooie exegese, heiligmaking, en het slot is: als er nog iemand is, die niet wedergeboren is, wel, die moet dat nog worden. Als er iemand is, die met zijn ziel worstelt, och, dat is bij de Gereformeerde Kerken alles ziekelijk. Men zegt maar: geloof toch in uw wedergeborene. Het is alles formalisme, dat leidt tot farizeïsme en fanatisme.

Wij hebben genoeg citaten uit dat verslag aangehaald.

Is het niet droevig, dat een man, die zegt zoo teer voor God te staan, zoo lastert?

Zeker, wij weten wel, dat de Gereformeerde Kerken niet volmaakt zijn, dat er wel dorre predikers en dorre leden zijn. Wij weten wel, dat er altoos geweest zijn, en dat er ook thans wel zijn, die rusten op het uiterlijke.

Dat is in de Chr. Geref. Kerk ook het geval.

Maar dat Ds. Wisse opzettelijk overal rondgaat om onware beschuldigingen te verbreiden, dat is schandelijk.

Gelukkig dat zijn optreden niet door alle Chr. Geref. predikanten en leden wordt goedgekeurd. Eenige dagen geleden spraken wij met een der uitnemendste mannen uit de Chr. Geref. Kerk, die ons verzekerde, dat zeer velen in de Chr. Geref. Kerk de wijze van optreden van Ds. Wisse ten zeerste afkeurden.

Een inzender verzocht ons de aandacht te vestigen op wat Ds. Jansen, legerpredikant te Deventer tot Dr. van Baarsel sprak: „Er is lang niet zooveel verschil tusschen ons, als 't krankegeschrijf van sommigen wel zou doen vermoeden. Er is veel meer, dat ons samenbindt, dan dat ons verdeelt. Laten we toch meer gaan letten op wat ons verenigt. Dat is een eisch des tijds.“

De Christelijke Gereformeerde Broeders schijnen alzoo over ons niet eensstemmig te denken. Misschien wordt die strijd in hun kring eerlang wel uitgestreden.

Intusschen moeten volgens het verslag der „N. Prov. Gron. Ct.“ waarop prof. Bouwman doelt, door Ds. Wisse schrikkelijke dingen zijn gezegd. Ds. Laman protesteert in hetzelfde blad:

Er komen echter twee zinsneden in voor, die mij diep getroffen hebben, waarover ik niet zwijgen kan.

Ik lees ten eerste deze ontzettende uitdrukking: „Als spreker hier zoo stond te liegen, dan was hij waard, dat God hem hier doodde“.

Ik noem deze uitdrukking ontzettend, op zichzelf reeds, maar vooral in verband met de tweede uitspraak van Ds. Wisse: „Dat spreker de vereeniging in Leiden heeft tot stand gebracht, is volkomen waar, maar dat moeten alle predikanten in de Geref. Kerken, anders moeten zij gaan schelden“.

Toen Ds. Wisse dit zeide, M. d. R., het is verschrikkelijk om het te zeggen, heeft hij inderdaad gelogen, en indien God hem aan zijn lichtvaardig woord gehouden had, dan zou hij den kansel niet levend hebben verlaten.

Ds. Laman herinnert er dan aan, hoe Ds. Wisse op zekeren Zondagmorgen in de kerk aan de Heerenracht met eenige oude schrijvers op den kansel verscheen en hoe hij toen plechtig verklaarde, dat God het hem had laten zien, dat de meensmelting moest plaats hebben.

Of dit ook in een nachtelijk bezoek geschiedde, lees ik er niet bij.

Maar is die uitspraak: „als spreker zoo stond te liegen was hij waard, dat God hem hier doodde“, niet de taal van een kranken geest?

Ik word gedurig versterkt in mijn meening, dat we hier te doen hebben met een psychopathologisch geval.

Laten wij meer voor Wisse bidden, dan over hem spreken of schrijven.

Misleiding.

Wie thans over Ds. Wisse spreekt, denkt ook dadelijk aan de leer der veronderstelde wedergeborene. Ook daarover wordt op het moment veel geschreven. Op alles de aandacht te vestigen gaat niet en zou ook de moeite niet loonen. Maar we mogen het piet over onzen kant laten gaan, dat onze kerken van velerlei zijden in een verkeerd daglicht worden gesteld. Zoo vond ik in de Vragibus van „De Gereformeerde Kerk“:

Antwoord. Met die leer van de „onderstelde wedergeborene“ wordt dit bedoeld, dat de aanhangers der leer de kleine kinderen der gemeente doopen, op grond van de onderstelling, dat die kinderen zijn wedergeboren.

Deze leer was volstrekt niet nieuw, maar veel- eer oud!

Wel kan men zeggen:

Ten eerste, dat die leer onder de Gereformeerden in Nederland, zoowel in als buiten de Hervormde Kerk, nagenoeg in onbruik was geraakt.

En ten tweede, dat die leer door Dr. Kuyper niet alleen weef is opgedolven, maar door vele van zijn aanhangers weer zoo ver is gedreven, dat het bijkans een uitgemakke zaak scheen, dat allen, die maar in de Gereformeerde Kerken waren gedoopt, ook waren wedergeboren, daarop gerust konden zijn en van hun zaligheid verzekerd.

Dat nu werl, al was 't door Dr. K. misschien zoo niet bedoeld, een gevaarlijk werk.

Bijbel en Catechismus leeren ons, dat wij in Christus alles hebben wat wij ter zaligheid behoeven; ook onze wedergeborene. Dat maant om ons zelf gehurig te onderzoeken of wij waarlijk